MANNENEMANCIPATIE

De rol van mannen bij het tegengaan van seksuele intimidatie en seksueel geweld tegen vrouwen

THEORETISCH KADER

Diversion

Inleiding

Hoe kunnen mannen bijdragen aan een cultuurverandering die de veiligheid van vrouwen vergroot? Met die vraag zijn we ons initiatief rondom mannenemancipatie gestart. Daarbij richten we ons specifiek op de invloed die mannen binnen hun eigen vriendengroepen kunnen hebben op wat normaal en acceptabel wordt gevonden.

Om te bepalen waar mogelijkheden voor verandering liggen, hebben we bestaande kennis en onderzoek over seksueel grensoverschrijdend gedrag, sociale normen, groepsdynamiek en gedragsverandering bij elkaar gebracht. Dit theoretisch kader vormt de basis voor de keuzes die we binnen het initiatief maken.

Het geeft ons nog geen antwoord op de vraag wat mannen precies nodig hebben om hun invloed binnen vriendengroepen te benutten. Dat willen we juist samen met mannen onderzoeken. De theorie helpt ons vooral om scherper te krijgen waar we moeten kijken, welke mechanismen mogelijk een rol spelen en welke vragen we in de praktijk willen beantwoorden.

Heb je na het lezen van dit theoretisch kader vragen, ideeën om het initiatief te versterken of wil je graag op de hoogte blijven van de voortgang? Neem dan contact op met één van onze collega's.

Renée Hoekstra
Projectleider
rhoekstra@diversion.nl

Arvin Singh
Marketing & Communicatiemanager
asingh@diversion.nl

Linda Hendrix
Senior adviseur
lhendrix@diversion.nl

Over het initiatief

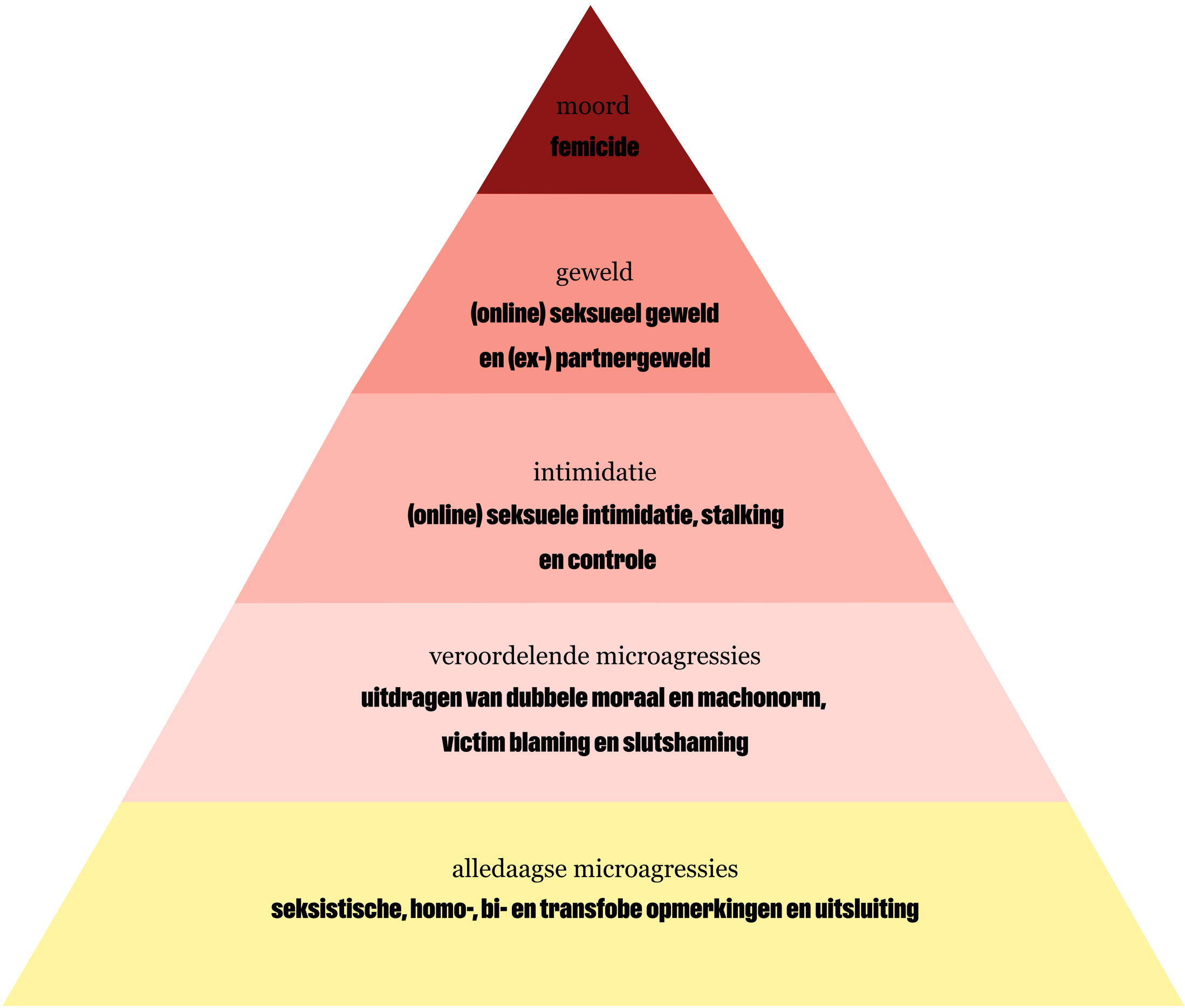
Bij Diversion werken we iedere dag aan oplossingen voor vraagstukken die gelijke kansen voor iedereen in de weg staan. Dat doen we via opdrachten van opdrachtgevers en samen met partners. Maar we nemen ook zelf initiatief. Want sommige maatschappelijke uitdagingen zijn te urgent om mee te wachten tot iemand ons vraagt ermee aan de slag te gaan. Dit project rondom mannenemancipatie is daar een voorbeeld van. Op eigen initiatief onderzoeken we hoe mannen kunnen bijdragen aan een veiligere omgeving voor vrouwen.

We richten ons daarbij specifiek op de vraag hoe mannen bewust kunnen worden van hun invloed op sociale normen en hoe zij kunnen bijdragen aan een cultuur waarin respect, gelijkwaardigheid en veiligheid centraal staan.

Daarvoor kijken we naar bestaande kennis over seksueel grensoverschrijdend gedrag, sociale normen, groepsdynamiek en gedragsverandering. We gebruiken die kennis niet om vooraf te bepalen wat mannen anders moeten doen, maar als basis voor ons onderzoek naar wat hen kan helpen om hun invloed binnen vriendengroepen te benutten.

In september en oktober 2026 gaan we daarom in Amsterdam met mannen in gesprek over hun vriendschappen. Over hoe ze met elkaar praten, welke normen er binnen hun groepen bestaan, waar die soms botsen met wat ze zelf vinden en wat hen kan helpen om daar iets mee te doen. Vanuit die inzichten werken we toe naar een interventie die mannen kan helpen om binnen hun eigen vriendengroepen bij te dragen aan een cultuurverandering.

moord
femicide
geweld
(online) seksueel geweld
en (ex-) partnergeweld
intimidatie
(online) seksuele intimidatie, stalking
en controle
veroordelende microagressies
uitdragen van dubbele moraal en machonorm,
victim blaming en slutshaming
alledaagse microagressies
seksistische, homo-, bi- en transfobe opmerkingen en uitsluiting

Waarom richten we ons op normen en cultuur?

Seksuele intimidatie en seksueel geweld tegen vrouwen zijn vormen van gendergerelateerd geweld die vaak worden gezien als individuele incidenten, maar voortkomen uit een bredere maatschappelijke context van normen, machtsverhoudingen en ideeën over gender. Iedereen kan slachtoffer worden van seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld, maar vrouwen en meisjes worden hier onevenredig vaak slachtoffer van. Maatschappelijke opvattingen over onder andere gender, macht, mannelijkheid en vrouwelijkheid spelen daarin een rol.

Seksueel grensoverschrijdend gedrag ontstaat daarbij niet door één oorzaak. Individuele, sociale en maatschappelijke factoren spelen op elkaar in. Denk aan ideeën over mannelijkheid, machtsverhoudingen, sociale normen en de invloed van de omgeving waarin iemand zich bevindt.

De piramide van geweld helpt om te begrijpen waarom we binnen dit initiatief niet alleen naar de meest zichtbare vormen van onveiligheid kijken. Bovenin staan ernstige vormen van seksueel geweld en grensoverschrijdend gedrag. Daaronder ligt een veel bredere laag van gedragingen en omgangsvormen die minder snel als problematisch worden gezien.

Denk bijvoorbeeld aan seksistische opmerkingen, vrouwonvriendelijke grappen en stereotype beelden over vrouwen. Zulke uitingen kunnen bijdragen aan wat we met elkaar acceptabel en normaal vinden. Zo kunnen ze onderdeel zijn van een cultuur waarin grensoverschrijdend gedrag makkelijker wordt gebagatelliseerd of minder snel wordt gecorrigeerd.

Dat betekent nadrukkelijk niet dat iemand die een seksistische grap maakt uiteindelijk seksueel geweld zal plegen. De piramide laat juist zien dat maatschappelijke normen en dagelijkse interacties de context mede bepalen waarin gedrag wordt geïnterpreteerd, geaccepteerd of gecorrigeerd.

Daar ligt voor ons een belangrijk aangrijpingspunt. Als we willen bijdragen aan de veiligheid van vrouwen, is het relevant om ook te onderzoeken hoe we invloed kunnen uitoefenen op de normen die aan deze cultuur bijdragen.

De invloed van de sociale omgeving

Wat iemand persoonlijk vindt, bepaalt niet automatisch hoe diegene zich binnen een groep gedraagt. De sociale omgeving heeft daar veel invloed op.

Binnen vriendengroepen spelen bijvoorbeeld groepsnormen, groepsdruk, loyaliteit en status een rol. Mannen kunnen zich aanpassen aan wat binnen een groep normaal wordt gevonden, ook wanneer dat botst met hun eigen waarden. Tegelijkertijd kan een gebrek aan open gesprek ervoor zorgen dat afwijkende persoonlijke normen binnen de groep helemaal niet zichtbaar worden.

Daarbij bestaat dé vriendengroep niet. Dezelfde persoon kan onderdeel zijn van verschillende groepen: oude vrienden, studievrienden, collega's of een sportteam. Iedere groep heeft eigen verwachtingen, omgangsvormen en dynamieken. Dat betekent dat ook de ruimte om iets te zeggen of te doen per groep kan verschillen.

Dat maakt de sociale omgeving voor ons interessant. Want als groepen invloed hebben op het gedrag van individuen, kunnen individuen mogelijk ook invloed uitoefenen op wat binnen hun groep normaal wordt gevonden.

Mannen willen zich uitspreken, maar doen dat niet altijd

Onderzoek van Ipsos I&O uit 2025 laat een interessant verschil zien tussen wat mannen vinden en wat zij daadwerkelijk doen.

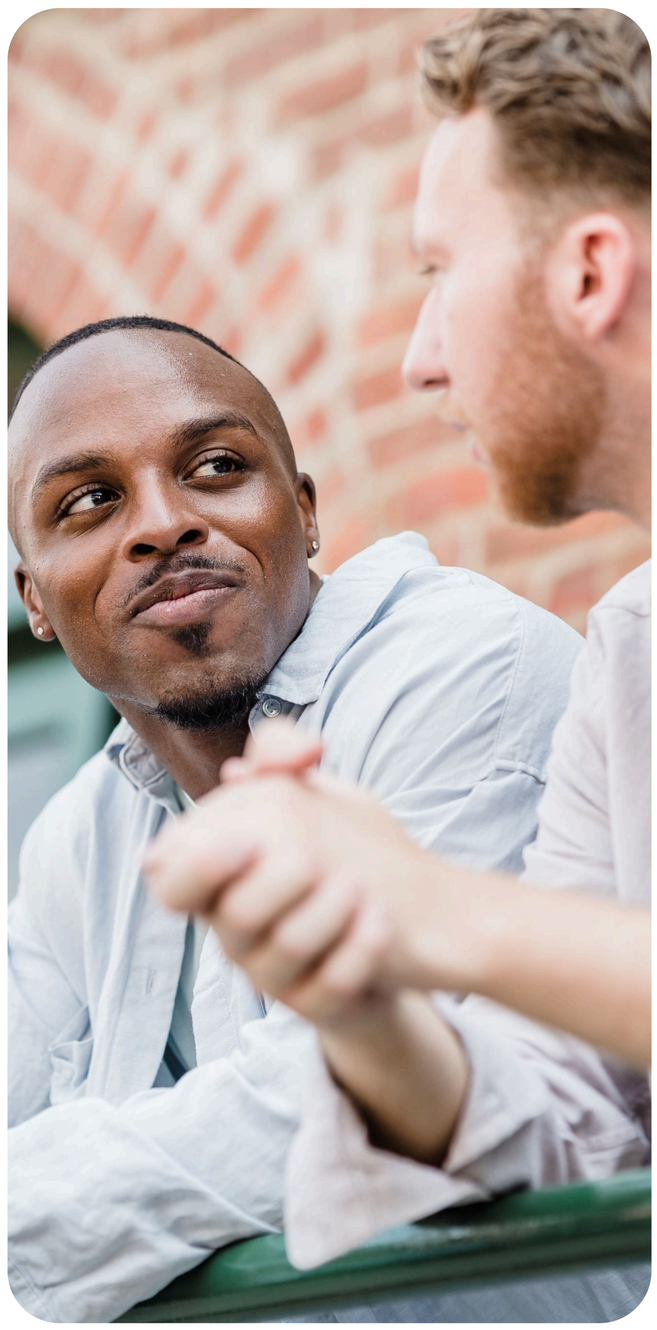
Zeven op de tien mannen vinden dat mannen elkaar vaker zouden moeten aanspreken op seksueel grensoverschrijdend gedrag. Een meerderheid geeft bovendien aan het zelf niet erg te vinden om aangesproken te worden. Tegelijkertijd zegt ruim zes op de tien mannen dat zij zich weleens hebben ingehouden terwijl ze achteraf vonden dat ze eigenlijk iets hadden moeten zeggen.

Daarvoor bestaan verschillende redenen. Mannen kunnen twijfelen of iets ernstig genoeg is om er iets van te zeggen, niet weten wat een passende reactie is of bang zijn om de sfeer binnen een groep te verstoren. Ook de verwachte reactie van anderen speelt mee. De helft van de mannen zegt eerder iets te zullen zeggen wanneer anderen in de groep hen steunen of bijvallen.

Dat verschil tussen persoonlijke norm en zichtbaar gedrag is voor ons belangrijk. Een man kan iets niet acceptabel vinden zonder dat de rest van zijn vriendengroep dat weet. Andersom kan daardoor binnen een groep het beeld ontstaan dat bepaald gedrag breed wordt geaccepteerd, terwijl individuele groepsleden daar anders over denken.

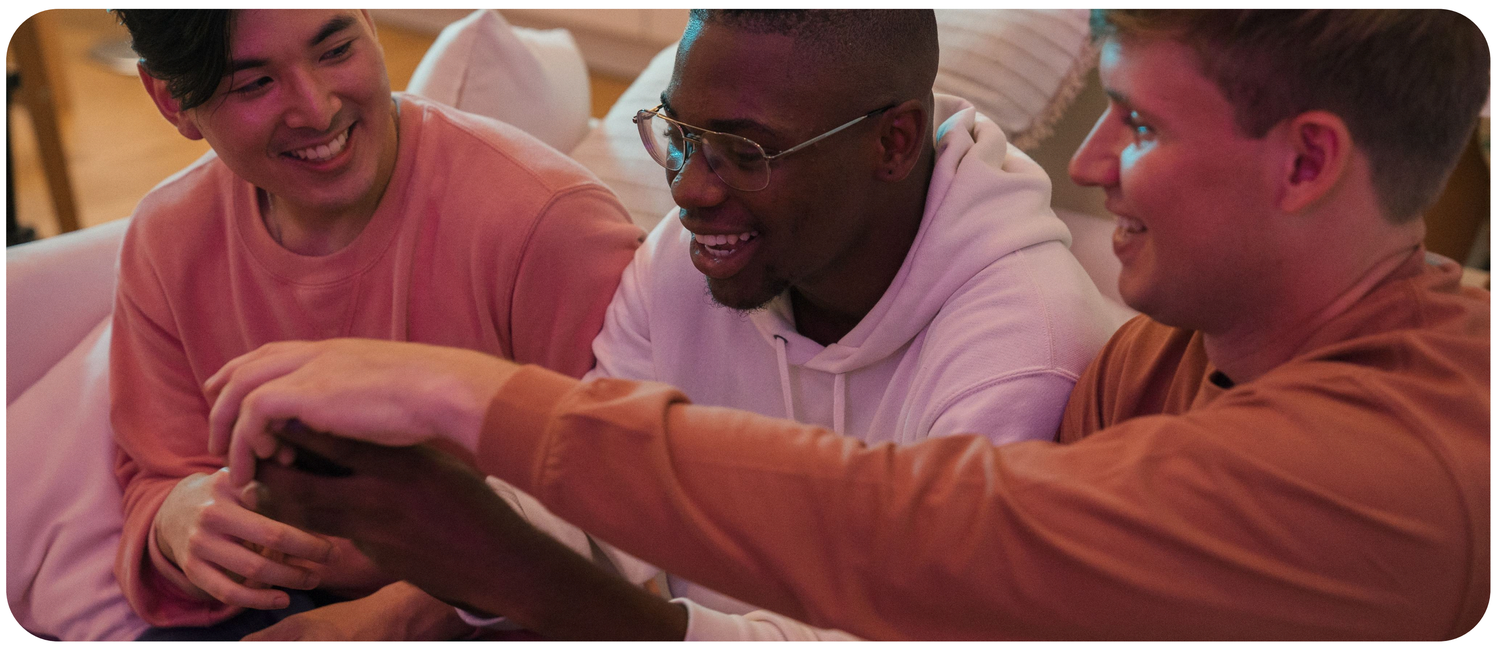
Daarmee verschuift voor ons ook de vraag. Niet alleen: hoe overtuigen we mannen van wat wel en niet acceptabel is? Maar vooral: wat hebben mannen nodig om hun eigen invloed te benutten wanneer hun persoonlijke norm botst met wat er binnen hun groep gebeurt?

Waarom juist vriendschappen?

Veel bestaande interventies richten zich op bewustwording, individuele gedragsverandering of het bieden van concrete handelingsperspectieven. Maar we zien dat er minder aandacht is voor de specifieke rol van vriendschappen en de groepsdynamiek daarbinnen. Juist daar zien we mogelijkheden.

Vriendengroepen zijn plekken waar normen ontstaan en worden bevestigd. Als seksistische opmerkingen worden geaccepteerd of niet worden tegengesproken, kan dat invloed hebben op wat binnen de groep normaal wordt gevonden. Maar hetzelfde mechanisme kan mogelijk ook andersom werken. Als persoonlijke normen zichtbaar worden en de norm binnen een groep verschuift, kan dat weer invloed hebben op het gedrag van individuele groepsleden.

Tegelijkertijd biedt vriendschap iets om op voort te bouwen. Vrienden kennen elkaar, vertrouwen elkaar en nemen elkaar serieus. Dat kan ruimte bieden om iets te zeggen wanneer iemands persoonlijke norm botst met wat er binnen de groep gebeurt.

Juist daarom onderzoeken we hoe vriendengroepen een omgeving kunnen zijn waarin een cultuurverschuiving kan beginnen.

Wat weten we over gedragsverandering?

Alleen weten wat gewenst gedrag is, betekent nog niet dat iemand daar ook naar handelt. Dat maakt dat kennisvergroting alleen daarom onvoldoende is. Gedrag wordt beïnvloed door een combinatie van bewuste overtuigingen, automatische reacties en de sociale en maatschappelijke omgeving.

Sociale normen beïnvloeden gedrag. Mensen kijken naar anderen om te bepalen wat normaal en acceptabel is. De behoefte om bij een groep te horen kan daarbij soms sterker wegen dan een persoonlijke overtuiging.

Autonomie is belangrijk. Mensen reageren op keuzevrijheid. Wanneer verandering wordt opgelegd, kan dat juist weerstand oproepen.
Sociale en psychologische veiligheid zijn voorwaarden voor verandering. Mensen zullen zich minder snel uitspreken of ander gedrag laten zien wanneer zij bang zijn voor afwijzing of sociale gevolgen.

Dat betekent voor ons dat een interventie niet alleen moet vertellen wat mannen kunnen zeggen of doen. We moeten ook rekening houden met de omgeving waarin dat gedrag plaatsvindt, de ruimte die mannen ervaren om iets te doen en de sociale gevolgen die zij daarvan verwachten.

Wat betekent dit voor ons initiatief?

Er ontstaan zo een aantal uitgangspunten die richting geven aan het vervolg van ons onderzoek.

We richten ons op vriendengroepen en groepsnormen, omdat daar dagelijks wordt gevormd wat normaal en acceptabel wordt gevonden. We kijken daarbij naar de invloed die individuele mannen binnen die groepen kunnen hebben, zonder hen verantwoordelijk te maken voor alles wat anderen zeggen of doen.

We gaan er ook niet vanuit dat bewustwording automatisch tot ander gedrag leidt. Mannen kunnen iets al onacceptabel vinden en toch niets zeggen. Daarom onderzoeken we welke handelingsruimte zij zelf ervaren, welke drempels hen tegenhouden en wat hen kan helpen om hun persoonlijke norm zichtbaar te maken.

Daarbij houden we rekening met verschillen tussen mannen en tussen vriendengroepen. Er bestaat niet één aanpak die in iedere sociale context hetzelfde zal werken. Een interventie moet daarom voldoende aansluiten bij de dagelijkse praktijk en ruimte laten voor verschillende manieren om invloed uit te oefenen.

Tot slot willen we voortbouwen op de bereidheid die er al is. Niet beginnen bij wat mannen fout doen, maar onderzoeken wat mannen die willen bijdragen nodig hebben om dat ook daadwerkelijk te kunnen doen.

Bronnenlijst

- Dekker, M. J. T. (2024). How Boys Deflect Responsibility for Street Harassment: Class, Race, and Responses to Sexual Violence Awareness Programs. Men and Masculinities.
- Ipsos I&O (2025). Publieksmonitor seksueel grensoverschrijdend gedrag – 2-meting.
- Klarenbeek, S. (2024). Om grensoverschrijdend gedrag tegen te gaan, moeten we het probleem bij de wortel aanpakken. Vrij Nederland.
- Op ten Noort, G. (2024). The Unseen Actor in Street Harassment: Analysing the Role and Awareness of the ‘Buitenstaander’. Master thesis Organising Social Impact, Utrecht University.
- Rutgers & Movisie. Whitepaper Seksuele grensoverschrijding en seksueel geweld: feiten en cijfers.
- Van Tuijl, C. J. W., te Brinke, L. W., Gonçalves, M., & Van der Waal, J. (2025). Why Do People Perpetrate Sexual Harassment in Public Space? A Systematic Scoping Review. Trauma, Violence, & Abuse.
- Veilige Steden & Movisie. Mannen en jongens als deel van de oplossing.

Diversion